

A kortárs dráma köznevelési szereplehetőségeiről

Doktorcsik Noémi

Bevezető

Jelen módszertani irányultságú, a hazai kutatások egy részének közreadott eredményeit is tekintetbe vevő tanulmány négy, egymással átfedésben lévő területet igyekszik körüljárni. Elsőként azt, hogy általánosságban mi jellemző napjaink kortárs magyar drámájára. Másodsorban a performativitás konceptuális apparátusa segítségével arra igyekszem koncentrálni, melyek azok a tényezők, amelyek a drámatanítás módszertana szempontjából relevánsak. Harmadszor, ezzel összefüggésben, azt vizsgálom, hogy a Nemzeti Alaptanterv 2020 dokumentumának vonatkozó szakaszaiba hogyan illeszthető be a teatralitás módszertani eszköztára. Végül néhány olyan úttörő kezdeményezés ismertetése következik, melyek felismerték a kortárs dráma és színház és a köznevelés kapcsolódási pontjait, és különböző programsorozatokon keresztül igyekeznek közelebb hozni a tanulókhöz a kortárs színházi miliőt. Fontos megemlíteni, hogy a tanulmány elsősorban nem a drámapedagógiát mint reformpedagógiai eljárást veszi alapul, ugyanakkor kétségtelen, hogy annak metódusai remekül beilleszthetőek a dráma és színház tantárgy keretrendszerébe (is). Ebből kiindulva tehát a tanulmány szerzője a kortárs dráma szereplehetőségeit a 2020-as Nemzeti Alaptantervben új névvel megjelenő (párhuzamosan új szemléletet is igénylő) dráma és színház tantárgy keretein belül vizsgálja. A nemzetközi szinten is ismert és elismert magyarországi dráma- és színházpedagógia lehetővé teszi a dramatikus élményen alapuló tanulási formák más tantárgyakba történő hatékony bevonását (*Novák, 2016*), azonban „*a dráma mint módszer természetesen nem váltja ki a dráma és színház önálló tantárgy keretében megfogalmazott fejlesztési tartalmakat*” (*Eck, Golden és Kaposi, 2020. 33. old.*)

A kortárs magyar dráma helyzete

Az 1990-es évek volt az az időszak (egyebek mellett a rendszerváltás hozta felszabadultság érzete, illetve a korábbi [kultur]politikai ellenőrzöttség és presszió megszűnte okán), amely feltehetően a leginkább kedvezett a független társulatok létrejöttének és működésének, melyek közül jó néhány még ma is sikeres előadásokat hoz létre, klasszikus és kortárs szövegeket egyaránt színpadra állítva. A legismertebb alternatív társulat többek között a kecskeméti *Universitas Együttes*, melynek rendezője a „*kegyetlen színház hazai apostola*”-ként (*Mészáros, 2004. 32. old.*) emlegetett *Ruszt József* volt, ill. a kaposvári vagy a szolnoki egyetemi színpad *Zsámbéki Gábor* és *Székely Gábor* rendezői munkássága alatt. A magyar alternatív színházi szcénában tevékenykedő rendezőkről és társulatokról összeállított

nagyszerű tanulmánykötet, az *Alternatív színháztörténetek* néhány tanulmánya betekintést kínál e társulatok működési rendszerébe, s részletesen tárgyalja a sikeresebb előadások elő- és utóéletét (Imre, 2008). E független teátrumok működése mellett a nagyobb „vidéki” kőszínházak egy része sok esetben, a 20. századi hagyományoknak megfelelően, a magyar drámatörténetet hosszú évtizedek óta meghatározó társadalmi és történelmi drámákat tűz műsorra, amelyek sokszor „könnyeden szórakoztató”-ak (Bécsy, 2008. 50. old.), azaz részlegesen elhatárolódnak az egyidejűség reflektáltságától, és ma (is) inkább a független társulatok foglalkoznak aktuális kérdésekkel és problémákkal.

A kortárs drámairodalom, szűkebben a 21. századi magyar dráma érdemtelenül szorul az irodalom(olvasás) perifériájára, hiszen rengeteg nagyszerű szöveg méltán válhatna az irodalmi (és oktatási) kánon részévé. Az utóbbi évtizedek dinamikus társadalmi és erkölcsi transzformációinak feldolgozására a dráma és a színház világa nyújt(hatna) segítő kezet, hiszen a dráma – természetéből fakadóan – mindig érzékenyebben reagál az aktuális közéleti változásokra, mint a líra vagy az epika, hiszen a drámai megjelenítés arra készíti, hogy jelenlévőként reflektáljunk a történésekre, egy ún. „örök jelenvaló létet” teremtsünk. A drámaelméleti diskurzusokban tendenciózusan vita tárgyát képezi, hogy a politikai, társadalmi kérdésekre történő reflektálás inkább tematikai, sem mint érték szempont. Ha azonban visszatekintünk korábbi korokra, nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a mindenkor színház és dráma egyik „feladata” az aktuális jelenségekre és anomáliákra való reagálás volt. Nem véletlen, hogy a mai olvasó számára nem minden nehézség nélkül értelmezhetőek például *Arisztophanész* vígjátékai, melyekben olyan aktuálpolitikai és közéleti utalások olvashatók, amik csak saját kontextusukban nyernek valódi értelmet. Már az ókorban sem volt ismeretlen az az elképzelés, mely szerint „*a világ bizonyos aspektusai színházként, és a társadalmi cselekvések performanszként értelmezhetők*”, hiszen „*már előkerült olyan görög gondolkodóknál, mint például Pitagorasz, Platón, Arisztotelész és Cicero, illetve közhelynek számított a reneszánsz és barokk művészetben és mindennapi életben is*” (Imre, 2008. 20. old.). Az olvasó vagy a néző (befogadó) önmagára ismer, miközben a drámai hős felfokozott lelki állapotban reflektál a dráma fiktív világának tapasztalataira. A drámaértelmezés lehetőségeihez, a klasszikus és kortárs drámák „élővé tételének” feltételeihez nagyban hozzájárul(hat)(na) egy olyan drámatanítási rekanonizációs stratégia, amely nem vitrinbe zárt múzeumi tárgyaknak tekinti a drámákat, azaz nem csupán egy értelmezési kánonnal bezárt struktúrát lát bennük, hanem az (újra- és át)értelmezés serkentő alpanyagaiként használja azokat.

A performativitás elméleti háttere és módszertani vonatkozásai

A nyelvfilozófia területéről ismert *J. Austin* beszédaktus-elméletéből származtatható performativitás-koncepciók napjainkra transzdiszciplináris jelentőségűvé váltak, jelen írás pedig a színház- és irodalomtudomány által adaptált fogalmaira fókuszál elsősorban. A színház performansz-jellegét tárgyaló szakirodalom a színházat egy olyan mediális performatívumként definiálja, amely nem művészetként, hanem egyfajta közösségi játékként létezik, melyben maga a résztvevő is cselekvővé válik, így a történés eseményjellege, performanszszerűsége válik meghatározóvá (*Fischer-Lichte*, 2009; *Lehmann*, 2009). Bár az elmúlt évtizedekben zajló fordulat (performative turn) következtében az újfajta megközelítésmódok a szövegről az előadásra helyezték vizsgálódásaik fókuszát (*Kotte*, 2015), az irodalmi szöveg performatív aspektusát tárgyaló elméletirők (*Bourdieu*, *Butler*, *Felman*) is jelentős szakirodalmi háttérrel gazdagították az irodalom- és kultúratudomány kutatásait. A beszédcselekvés-elmélet dekonstrukciós kritikáját illusztrálja *Derrida* megközelítése (*Derrida*, 1994a; 1994b), aki *J. Hillis Miller* (2016) szerint kései írásaiban a performativitás egy előzőektől eltérő elméletét dolgozta ki. *Paul de Man* (2006) pedig a szemiólogia és retorika felől tárgyalja a szóban forgó fogalom elméleti távlatait.

Ahogy a fentiekből is látható, a fogalom több tudományterület felől is megközelíthető, s ez alól a neveléstudomány sem kivétel. Napjainkban a dráma¹ létjogosultsága a köznevelésben nem képezheti tudományos vita tárgyát. Az elmúlt évek kutatási eredményei alátámasztották a dráma és színház (korábban: dráma és tánc) tantárgy kulcskompetenciákra vonatkozó eredményességét, és számos olyan gyakorlatorientált módszertani segédlet és kézikönyv látott napvilágot, melyek a pedagógus munkáját megkönnyítendő, a külföldi gyakorlatot is integrálva olyan eszköztárat biztosítanak, mellyel az élményközpontú tanulás nem válik elképzelhetetlenné azokban az iskolákban sem, melyeket a „herbarti terek” (*Eck*, 2015a) uralnak (lásd: *DICE*, 2010; *Eck*, 2020; *Eck*, *Golden* és *Kaposi*, 2020; *Golden*, 2019; *Kaposi*, 2013). A következő definíció a *KÁVA Kulturális Műhely* programleírásában olvasható:

A performatív (dráma és színház alapú) beavatkozások sajátossága, hogy egy fiktív történet szimbolikus világát, illetve a szerepbe lépés és a szerepben való cselekvés eszközeit használva, olyan kritikai nyilvánosságot (fórumot) teremtenek, amelyben a résztvevők kisebb vagy nagyobb közösségének tagjai meg tudják fogalmazni az őket körülvevő világról szóló értelmezéseiket, meg tudják jeleníteni saját tapasztalataikat, ki tudják próbálni az alternatív valóság lehetőségekkel kapcsolatos elképzeléseiket, ezen keresztül pedig újszerű egyéni és közösségi cselekvési lehetőségeket ismerhetnek föl (KÁVA Kulturális Műhely: Az emlékezés drámái, programleírás).

¹ Eck Júlia, a hazai drámapedagógia egyik kiváló tanulmányozója és művelője felhívja a figyelmet a fogalom megnevezésének és definiálásának többirányúságára. Lásd: (Eck, 2015b; 2020).

A következő alfejezetek néhány olyan pedagógiai és módszertani vonatkozású irányelv mentén szerveződnek, melyek a kortárs dráma közoktatásban elfoglalt státuszának emelését is szorgalmazzák.

A 2020-as Nemzeti Alaptanterv dráma és színház tantárgyának keretei

Ezen alfejezet a Magyar Közlöny 2020. évi 17. száma alapján, a Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról² (továbbiakban: rendelet) nevű dokumentumára építkeznek elsősorban, ezen belül is a dráma és színház tantárgyra vonatkozó megállapításait vizsgálja.

A dráma és színház tanulásterület óraszámai

A pedagógiai szempontból hatékony módszertani eszköztár összeállítása, valamint a kulcskompetenciákra irányuló készségfejlesztés eredményessége tekintetében fontos (meg)ismerni a Nemzeti alaptanterv (továbbiakban: Nat) dráma és színház tanulásterület alapóraszámait, korosztályi bontásban. A rendelet szerint „[a] dráma és színház a felső tagozat valamely évfolyamán kötelezően választandó, valamint a 11. évfolyamon a művészetek tantárgy keretében önálló tárgyként is választható”,³ továbbá „a dráma és színház vagy a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy a 12. évfolyamon kötelezően választandó”.⁴ Az említett tanulásterület nem kötelező érettségi tárgy, így „a 11–12. évfolyamra meghatározott érték egy tanórát tartalmaz”,⁵ ebből adódóan egy tanévben a dráma és színház tantárgy alapóraszámja: 30 óra (*Kerettanterv*, 2020. 3. old.).

A tanmenet kialakításánál lényeges tekintetbe venni a 2020-as Nat-hoz tartozó tartalmi szabályozók közül a kerettantervet, mely iskolatípustól függően változhat. Annak érdekében, hogy ne legyenek túl szerteágazóak a kerettanterv tartalmából kiinduló következtetések, a dolgozat további részében a gimnáziumok 9-12. osztályára vonatkozó dokumentumot követjük, ezen belül pedig a 12. évfolyam számára előírtakat. Attól függően, hogy az adott tanulócsoport fog-e érettségi vizsgát tenni a dráma és színház tantárgyból, a pedagógus az óraszámok alakulását tekintve A és B változat közül választhat, melyben az érintett témakörök nem különböznek, de az egyes témakörök feldolgozására ajánlott óraszám igen. A kortárs dráma témakörre mindkét változatban kettő a javasolt óraszám,⁶ emellett

² 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról.

³ 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet, 298.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

⁶ Emellett a szabad órakeret terhére további óraszámokban, illetve más tantárgyakba, tanulási területekbe integráltan, esetleg moduláris formában is tanulható. (*Kerettanterv...*, 2020, 3)

azonban „[a] dráma és színház tantárgy szervezése megvalósulhat projektnapok, témahét vagy tematikus hét keretében, továbbá tömbösítve is”.⁷

A dráma és színház tanulásterület tartalmi felépítése

A rendelet dráma és színházra vonatkozó része⁸ alapelvei között említi, hogy „a dráma ebben az összefüggésben nem az irodalom harmadik műnemét, hanem a »cselekvő« megismerést”⁹ jelenti, azaz azt a performatív aktust, mely során valamilyen jelentésteremtési folyamat megy végbe a performatív tevékenységet végző tanuló személyében.” A rendelet e tekintetben kimondja ugyan, hogy elhatárolódik a dráma irodalmi vonatkozásaitól, ugyanakkor nem zárja ki a dráma mint írott szöveg anyagként történő felhasználását.

Némi ellentmondás lelhető fel a 12. évfolyamra vonatkozó tantárgyspecifikus megállapításokban, hiszen míg az egyik bekezdés szerint „a dráma és színház tantárgy teljes egészében gyakorlatközpontú”,¹⁰ addig néhány sorral lentebb az olvasható, hogy a „gyakorlati tevékenységek mellett hangsúlyosan megjelennek a dráma- és színház történet, dráma- és színházelmélet, kortárs dráma és színház területei”,¹¹ melyek inkább elméleti fókuszálásra megközelítésmódot igényelnek. Ugyanakkor ez a kettősség feloldódik a Nat 2020-hoz tartozó Útmutatóban, ahol részletezőbb leírását olvashatjuk az egyes témakörök tanítási javaslatainak. Eszerint ugyanis fontos, hogy ne „ismeretközlő oktatással” (Eck, Golden és Kaposi, 2020. 26. old.), hanem a konstruktív pedagógia és az önszabályozó tanulás elemeit integrálva ismerkedjenek meg a tanulók a dráma és színház izgalmas elméleti és történeti összefüggéseivel. Az imént idézett részben, majd később a fő témakörök ismertetésénél¹² is megjelenik a „kortárs dráma” mint témakör.

A kerettanterv az alábbiak mentén határozza meg a kortárs dráma témakör fejlesztési feladatait és ismereteit:

- Napjaink egy-két fontos színházi irányzata és/vagy egy-két választott példa a kortárs drámairodalomból;
- A kortárs színházra vonatkozó meglévő ismeretek és élmények értelmezése, rendszerezése megbeszélések és/vagy dramatikus tevékenységek segítségével;
- Összművészeti sajátosságok felismerése: a művészeti ágak viszonya, hierarchiája a látott előadásban;
- A mai magyar színházi élet néhány jelentős alkotója (egy-két színész, rendező, díszlet- és jelmeztervező, zeneszerző, koreográfus, kritikus megnevezése/szakmai bemutatása);

⁷ 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet, 298.

⁸ 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet, 413–416.

⁹ 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet, 413.

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

¹² 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet, 414.

- A mai magyar színházi élet műhelyei (egy választott társulat, együttes, alkotóközösség bemutatása);
- A mai magyar színházi struktúra jellemzői.

A kerettantervben meghatározott tematikus és gyakorlati anyagrészek, valamint az ezek feldolgozására javasolt időkeret a gyakorlottabb csoportok esetében a szaktanár megítélése szerint bővíthető vagy szűkíthető – az egyéb tantárgyakhoz képest jóval szabadabban szervezhető (*Eck, Golden és Kaposi, 2020*). A tanulócsoporthoz tagjainak kompetenciáit és szociális viszonyait ismerő, a fejlesztési területeket autonóm módon meghatározni képes pedagógus számára ez rendkívül értékes lehetőséget biztosít arra, hogy a tanulócsoporthoz fejlettségi szintjéhez, igényeihez mérten alakítsa ki a tantárgy tartalmi kereteit.

A kortárs dráma szereplehetőségei a közoktatásban

A dráma- és színházalapú beavatkozások köznevelésbe történő beemelésére hazánkban is számos kezdeményezés indult. Az alábbiakban ezek közül említünk néhány úttörőnek tekinthető vállalkozást.

Rakpart3.

A *Székéné Színház* jóvoltából a *Rakpart3.* nevű közösségi program a középiskolások számára szervez többek között íróműhelyeket, a digitális oktatás ideje alatt (más egyéb izgalmas tevékenység mellett) közös történetalkotáson alapuló online játékokat, és nem utolsósorban a *Mindenki.ért* háromlépcsős programsorozatának keretein belül olyan kortárs előadások megtekintését teszi lehetővé, melyekhez hozzátartozik egy – az előadást megelőző, drámapedagógiai módszereket alkalmazó – felkészítő foglalkozás, illetve a színházi élményt követő feldolgozó foglalkozás, melyben az érvelés és konstruktív vita gyakorlata közben nyílik lehetőség a különböző értelmezésmódok diskurzusára. Ebben az ifjúsági programban kapott helyet többek között *Pintér Béla* *A Démon Gyermek* című darabja is, melyben „[a] befejezés továbbgondolást igényel, és kiváló vitaindítónak ígérkezik a feldolgozó foglalkozáson” (*Szász, 2019. o.n.*), ahol lehetőség nyílik a közös gondolkodásra, véleményütköztetésre, a színházi élmények közösségben történő feldolgozására. A programsorozat bármely középiskola számára elérhető, és a dráma és színház tantárgy tartalmi kereteibe hatékonyan beilleszthető.

Az emlékezés drámái

A *Káva Kulturális Műhely* 2013-ban induló foglalkozássorozata, Az emlékezés drámái egy olyan színházi, drámapedagógiai és képzőművészeti projekt középiskolások számára, melynek célja a társadalmi emlékezet kereteinek újraalkotása.¹³ A kezdeményezés a magyar történelem egy-egy epizódjának többszemponotú megközelítésmódját teszi lehetővé, azonban nem pusztán a történelem módszertana felől, hanem az assmanni terminológiára építő egyéni és kollektív kulturális emlékezet, az emlékezés mint társadalmi cselekvés jelenségének bevonásával összhangban történik. Ehhez kapcsolódik egy képzőművészeti workshop, melynek során a partneriskolák résztvevői élményeik és emlékeik alapján közösen alkotnak. Az alkotási folyamat és az elkészült képzőművészeti produktum is segít a tapasztalatok feldolgozásában, az interpretáció kiszélesítésében és egy lehetséges egyéni „olvasatot” reprezentál.

Színházi nevelés

A „Színházi nevelés” komplex programjába számos olyan kőszínház, független társulat, kulturális szervezet és alkotóműhely becsatlakozott, melyek fontosnak tartják a dráma és színház közneveléssel való kapcsolódási pontjainak további gondozását, bővítését.¹⁴ Ennek missziója, hogy az ún. utaztatható színházon keresztül különböző társadalmi kérdéseket felvető, beavató, készségfejlesztő vagy prevenciós célú előadásokat mutasson be az egyes korosztályok számára, amik által közösségi szinten válnak feldolgozhatóvá a társadalmunkat érintő főbb problémakörök. Fontos vállalása a programnak, hogy a pedagógusok számára is biztosít továbbképzéseket, s kutatókkal, szakemberekkel és gyakorló pedagógusokkal közösen határozzák meg a működési alapelveket.

A dolgozatban említett három színházi nevelési program mindössze egy szeptet képezi annak a széles repertoárnak, ami ma Magyarországon létezik. A *Cziboly Ádám* és *Bethlenfaly Ádám* által szerkesztett Színházi nevelési programok kézikönyvében olvasható 119 szervezet 171 programjáról készült objektív, komparatív leírás, illetve 250 kapcsolódó program annotációját tartalmazza (*Cziboly–Bethlenfaly*, 2017). A kézikönyv széles célközönséget kíván megszólítani: a színházi nevelésben dolgozó szakemberektől a pedagógusokon, szülőkön át a(z) (ön)kormányzati döntéshozókig bárki számára elegendő bizonyítékkal szolgálhat arra, hogy a színházi nevelés egyfajta kitörési pont lehet a megüresedett színházi nézőterek feltöltésére, a színházak és az iskolák közötti szorosabb együttműködés kiépítésére, és a köznevelés felől a színházi nevelés fogalmának újragondolására.

¹³ Online: <https://kavaszhaz.hu/az-emlekezes-dramai/> (2021. 04. 22.)

¹⁴ Online: <https://www.szhazineveles.hu/> (2021. 04. 22.)

Összegzés

E tanulmányban megkíséreltünk rávilágítani arra, hogy a köznevelés, szűkebb értelemben a dráma és színház tantárgy szaktanárai számára az elmúlt években számos olyan módszertani segédlet látott napvilágot, ehhez kapcsolódva, vagy ezt kiegészítve pedig néhány olyan jeles kezdeményezés, melyek a dráma és színház tanórai (vagy tanórán kívüli) keretei közé történő integrálásával létre jöhetne egy olyan alternatív élményalapú tanulási környezet, melyben a tanulók a (dráma)játékon és a színház performatív világán keresztül szereznek tapasztalatot, s amelyre a mai iskolásoknak talán minden eddiginél nagyobb szüksége van. Mindenekelőtt a szaktanárnak szükséges felismernie a dráma és színház tantárgy fontosságát a kompetenciafejlesztés, az élethosszig tartó tanulás, a művészeti nevelés és a szocializáció elősegítése szempontjából, épp ezért a szaktanár felelősségvállalása (és nem utolsósorban szaktudása) hiányában a fejlesztési területekre irányuló törekvések hatékonysága is csökken. Megítélésünk szerint a 2020-as Nat módosításai kedvezően hatottak a dráma és színház tantárgy tematikai felépítésére, nem pusztán az által, hogy a korábban dráma és táncként jegyzett műveltségi részterület középponti elemeinél szorosabb konceptuális kapcsolat szervezi a két egymás mellé sorolt tagot (dráma és színház), hanem mert ez által lehetővé válik olyan színház- és drámaalapú foglalkozások köznevelésbe történő bevonása, melyek során a tanuló maga válhat egy fiktív esemény szereplőjévé, amelyben alkalma nyílik kipróbálni azt, hogy milyen másnak, másmilyennek lenni. Ez által komplex, mégis játékos módon mehet végbe az attitűdformálás, érzékenyítés bizonyos társadalmi csoportok irányában,¹⁵ a beleérzőkészség és az empátia fejlesztése, melyek elengedhetetlenek a felnőtt élet egyéni és közösségi színterein történő érvényesüléshez.

Irodalom

- Bécsy Tamás (2008). A magyar színházról és elméletéről. In: Imre Zoltán (szerk.). *Alternatív színház történetek*, Balassi Kiadó, Budapest. 47-51.
- Cziboly Ádám és Bethlenfalvy Ádám (2013): *Színházi nevelési programok kézikönyve*. L'Harmattan, Budapest.
- De Man, P. (2006). *Az olvasás allegóriái*. Fogarasi György (ford.), Magvető Kiadó, Budapest. 323-351.
- Derrida, J. (1994a). *Korlátolt felelősségű társaság abc... (részletek)*. Kovács Sándor (ford.), Helikon 1-2, 174-184.
- Derrida, J. (1994b). *Utószó: egy vita-etika felé*. Jávorcsik Zsuzsa (ford.), Helikon 1-2, 185-190.

¹⁵ A Horváth Kata és Oblath Márton által végzett 2015-ös kutatás egyik víziója az volt, hogy a dráma és színház eszközeit használják társadalmi változások eléréséhez.

- DICE–a kocka el van vetve. Kutatási eredmények és ajánlások a tanítási színház és dráma alkalmazásával kapcsolatban* (2010), DICE Konzorcium, Budapest
http://www.dramanetwork.eu/file/DICE_kutatasi_eredmenyek.pdf. 2021.04.22-i megtekintés
- Eck Júlia (2015a). A dráma helye a közoktatásban és a tanárképzésben. *Drámapedagógiai Magazin*. 52. 2. sz., 5.
- Eck Júlia (2015b). A dráma helye a közoktatásban és a tanárképzésben - NAT, kerettantervek, OKTV, ODTV, dráma érettségi vizsga. In: *A drámaoktatás helyzete a köznevelésben és a színházi nevelés a köznevelés eredményességéért. Összegző tanulmányok*, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 3-26.
- Eck Júlia (2020). *Dráma-és színházismeret az oktatásban*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest. 21-28.
- Eck Júlia, Golden Dániel és Kaposi László (2020). *Útmutató a dráma és színház tantárgy tanításához. Oktatás 2030 Tanulástudományi Kutatócsoport*, Eszterházy Károly Egyetem. Letöltés: <https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2020/10/utmutato-a-drama-es-szinhaz-tantargy-tanitasahoz.pdf>. 2021.04.22-i megtekintés
- Fischer-Lichte, E. (2009). *A performativitás esztétikája*. Kiss Gabriella (ford.), Balassi Kiadó, Budapest. 36-47.
- Golden Dániel (2019, szerk.). *A színjáték pedagógiája. Módszertani füzetek 3*, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Budapest. https://szfe.hu/wp-content/uploads/2020/12/EFOP-3_online.pdf. 2021.04.22-i megtekintés
- Horváth Kata és Oblath Márton (2015). *A performatív módszer*. Real Press Stúdió, Budapest. <http://www.sajatszinhaz.org/wp-content/uploads/2017/04/A-performati%CC%81v-mo%CC%81dszer.pdf>. 2021.04.22-i megtekintés
- Imre Zoltán (2008, szerk.). *Alternatív színháztörténetek*. Balassi Kiadó, Budapest.
- Imre Zoltán (2008). Színházak – történetek – alternatívák. A színháztörténet-írás és -kutatás lehetőségei és problémái. In: Imre Zoltán (szerk.): *Alternatív színháztörténetek*, Balassi Kiadó, Budapest. 15-46.
- Kaposi László (2013, szerk.). *Játékkönyv*. II. Kerületi Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft., Budapest.
- Kotte, A. (2015). *Bevezetés a színházstudományba*. Edit Kotte (ford.), Balassi Kiadó, Budapest.
- Lehmann, H.-T. (2009). Performansz. In: Lehmann: *Posztdramatikus színház*, Kricsfalusi Beatrix, Berecz Zsuzsa és Schein Gábor (ford.), Balassi Kiadó, Budapest. 157-173.
- Novák Géza Máté (2016). Kortárs útjelzők a magyar színház- és drámapedagógiában. In: Illés Klára, Eck Júlia, Kaposi József és Trencsényi László (szerk.). *Dráma – pedagógia – színház – nevelés. Szöveggyűjtemény középhaladóknak*, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 273-279.
- Mészáros Tamás (2004). Kegyetlenül? In: Ruszt József (szerk.). *A Föld lapos és négy angyal tartja. 42 év – 42 megszólalás*, Veszprémi Petőfi Színház – Zala megye Önkormányzata, Veszprém.
- Miller, J. H. (2016). Performativitás mint performansz / performativitás mint beszédaktus: Derrida sajátos performativitás-elmélete. Antal Éva (ford.), In: Vajda Mihály (szerk.) *Performa 3*. Eszterházy Károly Főiskola Bölcsészettudományi Kara, Eger. o.n.
- Szász Emese (2019.11.26.). *Mit mond a gimiseknek egy Pintér Béla-előadás? – A Szkéné beavató programján jártunk*. Fidelio. Letöltés: <https://fidelio.hu/szinhaz/mit-mond-a-gimiseknek-egy-pinter-bela-eloadas-a-szkene-beavato-programjan-jartunk-150514.html>. 2021.04.22-i megtekintés

Jogi dokumentumok, jogszabályok

5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról.

A 2020-as Nathoz illeszkedő tartalmi szabályozók – Kerettanterv a gimnáziumok 9–12. évfolyama számára. Dráma és színház 12. évfolyam.

https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_gimn_9_12_evf,
2021.04.22-i megtekintés

IRODALOMTANÍTÁS